GEFAD

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

GAZİ UNIVERSITY
JOURNAL OF GAZİ FACULTY
OF EDUCATION

CİLT VOLUME 26 SAYI NUMBER 2006-2

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi

Gazi University Journal of Gazi Faculty of Education

Sahibi:
Rektör
Prof. Dr. Kadri YAMAÇ

Genel Yayın Yönetmeni:
Dekan
Prof. Dr. Basri ATASOY

Editör:
Doç. Enver TUFAN

Yayın Kurulu:
Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN (Gazi Ünv.)
Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK (Gazi Ünv.)
Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ (Gazi Ünv.)
Prof. Dr. Ziya ARGÜN(Gazi Ünv.)
Prof. Nevhiz ERCAN (Gazi Ünv.)
Doç. Dr. Hayati AKYOL (Gazi Ünv.)
Yard. Doç.Dr. Mehmet ŞEREN (Gazi Ünv.)

Editör Yardımcıları:
Dr. Turhan ÇETİN
Dr. Nusret KAVAK

Redaktörler:
Dr. Semra SARAÇOĞLU (İngilizce)
Okutman Veli Savaş YELOK (Türkçe)

Owner:
Rector
Prof. Dr. Kadri YAMAÇ

General Publishing Manager:
Dean
Prof. Dr. Basri ATASOY

Editor:
Doç. Enver TUFAN

Editorial Board:
Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN (Gazi Unv.)
Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK (Gazi Unv.)
Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ (Gazi Unv.)
Prof. Dr. Ziya ARGÜN (Gazi Unv.)
Prof. Nevhiz ERCAN (Gazi Unv.)
Doc. Dr. Hayati AKYOL (Gazi Unv.)
Ass. Prof. Dr. Mehmet ŞEREN (Gazi Unv.)

Associate Editors:
Dr. Turhan ÇETİN
Dr. Nusret KAVAK

Proofreaders:
Dr. Semra SARAÇOĞLU (English)
Veli Savaş YELOK (Turkish)

Yılda üç defa yayımlanan hakemli bir dergidir. **A refreered journal is published three times a year.**

Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
06500 Teknikokullar-ANKARA-TÜRKİYE

Web:gefad.gazi.edu.tr
E-mail: gefad@gazi.edu.tr

BU SAYIDAKİ MAKALELERİN HAKEMLERİ

Prof. Dr. Ali UÇAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aydan ERSÖZ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşe ALPER (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Bilal GÜNEŞ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz ERTEM (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa KURU (Başkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer GEBAN (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Rahmi YAĞBASAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Samih BAYRAKÇEKEN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Selahattin SALMAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Selahattin SALMAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY (Gazi Üniversitesi)
Prof. İsmail BOZKAYA (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. K. Murat TAMER (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Nuray ÖZEN (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Behçet YEŞİLBURSA (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. Ece KORKUT (Hacettepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet YILMAZ (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Nihal VAROL (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Ülkü Eser ÜNALDI (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ersin GÜNGÖRDÜ (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Lütfullah TÜRKMEN (Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Paşa Tevfik CEPHE (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Pervin ÜNLÜ (Gazi Üniversitesi)

Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi

Cilt 26 **Sayı 2006-2**

İÇİNDEKİLER

Duran AYDINÖZÜ • Yukarı Dalaman Havzasının İklim ve Bitki Örtüsü Özellikleri 1-19

Ahmet ÖZMEN • Seçim Kuramına ve Gerçeklik Terapisine Dayalı Öfkeyle Başa Çıkma Eğitim Programının ve Etkileşim Grubu Uygulamasının Sürekli Öfke Düzeyi Üzerindeki Etkisi 21-38

Kenan ARIBAŞ ve Hilmi DEMİRKAYA •Burdur İli Merkez İlçe, Bucak, Ağlasun ve Çeltikçi İlçelerindeki Yerleşme Adlarının Kaynakları 39-74

Basri ATASOY, Hüseyin AKKUŞ ve Hakkı KADAYIFÇI • Denge Sabiti Kavramı ve dengeyi etkileyen faktörlerin Öğretiminde "Fabrika-Ürün" Analojisinin Kullanılması 75-85

Erdat CATALOĞLU ve Ali TATLI • Lise 1 Öğrencilerinin ve Fizik Öğretmen Adaylarının Mekanik Konusundaki Kavram Yanılgılarının Ölçülmesi 87-98

Hamza KELEŞ, Bahri ATA ve İbrahim KÖKSAL • Tarihî Dokümanla Tarih Öğretiminin Lise Öğrencilerinin Başarısına Etkisi 99-112

Cengiz DÖNMEZ • Değerler Eğitiminde Kahramanların Kullanımına Bir Örnek: Mustafa Kemal Atatürk 113-133

Yusuf Ziya TAVİL • Grup Eğitimi Yoluyla Düzenlenen Aile Eğitim Programları ve Uygulama Örneği 135-156

Yusuf KURTOĞLU • Türkçe ve Fransızcada mekana yerleştirme sistemlerine mukayeseli bir yaklaşım 157-180

Zekiye Müge TAVİL • How to Develop Social and Emotional Learning Skills of Young Learners in Efl Classes 181-197

F. Özlem SAKA • İngilizce Öğretmenliği Öğrencilerinin Ortaöğretimdeki İngilizce Dersleri Hakkındaki Görüşleri (Gazi Üniversitesi Örneği) 199-214

Neşet DEMİRCİ • Geleneksel Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Elektrik ve Manyetizma Konularında Başarılarına Etkisi 215-231

Ali GÜL ve Barış ÇAYCI • İlköğretim Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersi Tutumları İle Kavram Öğrenme Düzeylerinin Karşılaştırılması 233-249

E. Selcen DARÇIN, Mustafa HAMALOSMANOĞLU, Orçun BOZKURT ve Nilay Keskin SAMANCI • İlköğretim Öğrencilerinin Küresel Isınma ve Ozon Tabakası Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi 251-262

Bekir BULUÇ • Anadolu Öğretmen Liselerinde Okutulan Eğitim Yönetimi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi 263-279

Davut AYDIN • Sosyal-Bilişsel Meslek Danışmanlığı Teorisi SCCT 281-296

Özlem AKIN • Fiorillo'nun Op. 3/31 Numaralı Etüdünün Analizi 297-310

Damla BULUT • Müzik Eğitimi Anabilim Dallarındaki Mevcut Uygulamaların EFQM Kalite Ödülü Kriterlerine Uygunluğunun Öğrencilerin Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi 311-331

2 Although, there were significant change between 9th grade students' pre- and posttest mean scores, Turkish traditional lecturing is not able to overcome students' misconceptions.

3 Our results showed that pre-service physics teachers will start their carriers with serious misconceptions in introductory mechanics and may also be an important source of misconceptions.

References

Champagne, A. B. Kloper L. E., & Anderson J.H., (1980). Factors influencing the learning of classical mechanics. *American Journal of Physics*, 48, 1074-1079.

Clement, J. (1993). Using bridging and anchoring intuitions to deal with students' preconceptions in physics. *Journal of Research In Science Teaching*, 30, 1241-1246.

Gilbert, J.K., Watts, D.M., & Osborne, R.J. (1982). Students' conceptions of ideas in mechanics, *Physics Education*, 67, 245-254.

Gunstone, R.F. (1987). Students understanding in mechanics: A large population survey, *American Journal of Physics*, 55, 691-695

Halloun, I.A. & Hestenes, D. (1985a). The initial knowledge state of college physics students, *American Journal of Physics*,. 53, 1043-1055.

Hestenes, D. Wells, M. & Swackhamer G. (1992). Force Concept Inventory, *The Physics Teacher*, 30, 141-156.

Lightman, A., & Sadler, P. (1993). Teacher predictions versus actual students gains. *The Physics Teacher*, 31, 162-167.

Minstrell, J. (1982). Explaining the 'at rest' condition of an object. *The Physics Teacher*,. 20, 10-14.

Nussbaum, J., & Novick, S. (1982). A study of conceptual change in the classroom, in Smith E.L., Blakeslee, T. D., & Anderson C. W. 1993 Teaching Strategies Associated with Conceptual Change Learning in Science. *Journal of Research in Science Teaching*, 30, 111-126.

Trowbridge, D.E., & McDermott, L.C. (1980). Investigation of student understanding of concept of acceleration in one dimension. *American Journal of Physics*,. 49, 242-253.

Wandersee, J. (1985). Can the history of science help science educators anticipate students' misconceptions? *Journal of Research in Science Teaching*, 23, 581-597.

Watts, D.M. (1983). A study of school children's alternative frameworks of the conception of force. *European Journal of Research In Science Teaching*, 5, 217-230.

GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 2 (2006) 99-112

Tarihî Dokümanla Tarih Öğretiminin Lise Öğrencilerinin Başarısına Etkisi[1]

The effect of teaching history with historical document upon the achievement of high school students

Hamza KELEŞ
GÜ. Gazi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanları Eğitimi Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı Ankara-TÜRKİYE, hkeles@gazi.edu.tr

Bahri ATA
GÜ. Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara-Türkiye, bahriata@gazi.edu.tr

İbrahim KÖKSAL
Çağrı Bey Lisesi Tarih Öğretmeni, Adana-Türkiye, ikoksal9@mynet.com

ÖZET

Bu araştırma tarihî dokümanla tarih öğretiminin lise öğrencilerinin başarısına etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Adana ili Merkez Seyhan ilçesi Çağrı Bey Lisesinde 11. sınıfta okuyan ve seçmeli olarak Osmanlı Tarihi dersini alan 90 öğrenci üzerinde yürütülen araştırmada kontrol gruplu ön test-son test deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma Lise 3 Seçmeli Osmanlı Tarihi dersinde "Tanzimat Fermanı" konusu çerçevesinde yapılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen başarı testi aracılığıyla toplanmıştır. Daha sonra elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak yorumlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular ise şu şekilde özetlenebilir: Tarihî doküman kullanılan deney grubu öğrencileri ile anlatım yöntemiyle ders yapılan kontrol grubu öğrencilerinin başarı düzeyleri arasında, deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Dokümanla Tarih Öğretimi, Tarih Eğitimi, Tanzimat Fermanı

[1] Bu çalışma Doç. Dr. Hamza KELEŞ danışmanlığında İbrahim KÖKSAL tarafından hazırlanan yükseklisans tezi temel alınarak hazırlanmıştır.

ABSTRACT

This research has been done to investigate the effect of using historical document on student's achievement. Group with control, preliminary test, final test and experimental pattern has been used in the research carried out on ninety students who took the Ottoman History as an elective course at the 11th grade at Çağrı Bey High School in Adana. The research has been realized in the framework of the subject of the Tanzimat Edict in Ottoman History. The findings of the research has been put together via the achievement test developed by researchers. Then, "t-test" has been applied on the data by using SPSS packet program. At the end of these studies, we can summarize the result obtained in the following way: When we compare the experiment group used historical document and the control group taken the course in lecture method on the subject of the Tanzimat Edict in the Ottoman History in the 11th grade at high school, it has been observed a reasonable difference in favour of the experiment group used historical document.

Key words: Teaching History with Documents, History Education, the Tanzimat Edict

1. Giriş

1991'de SSCB'nin yıkılması sonrasında yaşanan süreç, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında eğitim alanında yeniden yapılanma bağlamında olduğu gibi tarih öğretimi ve araştırmaları üzerine yapılan uluslar arası konferans, sempozyum ve seminerlerde siyasi ve pedagojik tartışmaların canlanmasına yol açmıştır. Tarih öğretimi pedagojik görünümüyle fakat esasen siyasi nedenlerle bir kez daha insanlık tarihinin gündemine girmiştir. Günümüzdeki çalışmalar, iletişim sektöründeki gelişmelere paralel olarak yaşanan küreselleşmenin de etkisiyle daha geniş kitlelere aynı zamanda yayılmaktadır ve bu çalışmaların geçmişte yapılanlardan daha fazla etkili olacağı düşünülebilir.

Avrupa Konseyi'nin 20. yüzyıl Avrupa Tarihini Öğrenme ve Öğretme projesi kapsamında sinema, tarihin kötü kullanımı, Yahudi Soykırımı, kadın, nüfus hareketleri, müze, arşiv ve sözlü tarih gibi kaynaklar, antlaşma simülasyonları gibi konularda çalışmalar yapılmış ve eğitim materyalleri hazırlanmıştır. Bu materyaller incelendiğinde oluşturmacılık (construktivizm) anlayışının da etkisiyle, konuların yazılı ve görsel tarihî dokümanlarla işlenmesine çok önem verildiği görülmektedir. İki taraflı ve bölgesel

işbirliği çerçevesinde Rusya Federasyonu, Güneydoğu Avrupa, Tiflis İnisiyatifleri adı altında tarih öğretimi ile ilgili çeşitli şehirlerde seminerler yapılmıştır. Türkiye de temsilcileriyle bu çalışmalara katılmıştır. 1940'lı ve 50'li yıllarda bu türden toplantılarla ilgili raporların bilimsel dergilerde yayımlanması gibi bir uygulama varken, günümüzde temsilciler bu raporları yayımlamadıkları için toplantıların niteliği ile ilgili tam bir bilgi sahibi olmak mümkün görünmüyor. Öte yandan bu projeler çerçevesinde yazılan kitapların önemli bir kısmı Tarih Vakfı tarafından Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır.

Bu çalışmalar, tarih öğretiminin pedagojik sorunlarını yeni bilimsel bulgular ışığında tekrar ele alma fırsatı sağladığında daha bir anlam kazanabilir. Bizler Türkiye'de çok şanslı konumdayız. Çünkü zengin bir tarihî çevreyle kuşatılmış durumdayız. Bu tarihî çevreyi geçmişte yapılmış köprüler, binalar, eşyalar ve hatta savaş meydanları v.b. oluşturmaktadır (Demircioğlu, 2005:140). Eğer gezi prosedürünü tamamlayıp, öğrencilerimizi bir inceleme gezisine götürebilirsek, bu tarihî çevre özellikle zaman algısı gelişmemiş öğrencilere tarihi somutlaştırmamızda çok işimize yaramaktadır. Gerçekte ne yüklü olan tarih programı ne de ailelerin mali imkânları bu tür gezilerin sıklıkla yapılmasına imkân vermektedir. O halde tarih, esasen sınıfın dört duvarında ve ders kitabına dayalı olarak öğrenilen bir ders durumundadır. Tarih derslerini geleneksel öğretim tarzından kurtarmanın en köklü yolu da çeşitli tarihî dokümanların kopyalarını sınıfa getirerek, öğrencilerin bunlarla haşır neşir olmalarını sağlamaktır. Dewey (1995: 194), Demokrasi ve Eğitim adlı eserinde teleskopla bir yıldızı inceleyen bir gök bilgini ile yıldıza teleskopla bakan çocuk arasında görünürde bir fark olmadığını, ama öyle bir kritik anda gök bilgini yeni bir yıldızın varlığını algıladığında eylemin farklı bir anlam kazandığını yazmaktadır. Fen bilimleri derslerinde en azından mikroskop, teleskop gibi bilim insanlarının kullandığı aletleri kullanmasını sağlayarak, öğrencilerin bir bilim insanı gibi hissetmeleri sağlanabilmektedir. Bu makalenin yazarları Fen Bilgisi dersinde bir soğan hücresine bakabilmek için oluşan uzun mikroskop sırasını unutamamışlardır. Sosyal Bilimlerde özellikle tarih derslerinde bunu nasıl yapacağız? Tarih derslerinde öğrencilerin tarihçilerin kullandığı ilk elden kaynakları kullanmasını sağlayarak,

tarihçilerin doküman üzerinde nasıl çalıştığını ve bilgiyi nasıl ürettiklerini hissettirebiliriz (Safran ve Köksal, 2000:37).

Bu çalışmanın konusu, dokümanla tarih öğretiminin yararlılıkları ve sınırlılıkları olmadığı gibi, öğrencilerde hangi becerileri geliştirdiğini tartışmak da değildir. O yüzden bu konulara burada değinilmedi (Bu konudaki tartışmalar için bknz. Coltham ve Fines, 1993; Ata, 2002; Lintvedt, 2004; Barton, 2005). Fakat şu hususu da belirtmeden geçemeyeceğiz. Öğrencileri dokümanlarla haşır neşir yapmanın amacı, onları tarihçilere -belki birkaç öğrenci tarihçilik mesleğine heves edebilir- dönüştürmek değildir. Aslında amaç, yazılı dokümanları okurken, pratiğini yaptıkları eleştirel okuma becerilerini gündelik yaşamda da kullanabilecek iyi ve etkin vatandaş yetiştirmektir. Tarih derslerinin liselerde iki-üç saate sıkıştırıldığı bir durumda, tarih öğretim programının öngördüğü her konunun dokümanla öğretilebilmesi de mümkün değildir. Zaten Çaydaş'ın (2003:53-68) Adana ilinde yaptığı bir örnek olay çalışmasında 14 öğretmenden ancak 1 öğretmenin (Ö2) birincil kaynak kullandığı görülmektedir. Bu öğretmen "ferman, anlaşma metinleri, yazıt gibi kaynakların fotoğraflarını slayt makinası aracılığıyla öğrencilere sunup üzerinde tartıştırmaktadır." Bu tip tarih öğretmeni sayısını artırarak, öğretmenlerin en azından bir tarih konusunu öğrencileriyle birlikte dokümanlarla işlemesini sağlamalıyız. Böylece öğrenciler, tarihçilerin pek çok birincil ve ikincil kaynağı iç ve dış eleştiriye tutarak, anlatılarını nasıl oluşturduklarını bizzat yaparak öğreneceklerdir.

Araştırmanın amacı ise daha spesifik bir konu ile sınırlıdır. Bu da tarih derslerinde doküman kullanılmasının öğrenci başarısına etkisine bakmaktır. Araştırma, dokümanla öğretime uygun olduğu için Tanzimat Fermanı konusu çerçevesinde gerçekleştirildi. Doküman olarak döneme ilişkin farklı bakış açılarının gösterildiği çeşitli birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmayıp-bu başka bir çalışmanın konusu olabilir- sadece fermanın kendisi kullanıldı. Sınıfta tarih öğretmeninin arkaplan tarih bilgisi ifadeleri ile desteklenmiş olarak günümüz Türkçesine dönüştürülmüş fermanın kendisinin kullandığı bir etkinlik bile tarih eğitimimiz açısından oldukça yeni bir yaklaşım olarak görülebilir. Öte yandan öyle görünüyor ki tarih sınıflarında çoklu doküman kullanımının yerleşmesi

zaman alacaktır. Araştırmanın problem cümlesi şöyle ifade edilebilir: Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan sınıflar ile anlatım yöntemiyle ders işleyen sınıfların başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Çalışmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir;

1-Anlatım yöntemiyle ders işleyen kontrol grubunun son test başarı düzeyi nedir?

2- Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan deney grubunun son test başarı düzeyi nedir?

3- Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan deney grubu ile anlatım yöntemiyle ders işleyen kontrol grubunun son test başarı puan ortalaması arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren örneklem, grupların oluşturulması, verilerin toplanması, işlem ve analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma deneysel bir çalışma olup, araştırmada "Kontrol Gruplu Ön Test-Son Test Deney Deseni" kullanılmıştır (Erden, 1993:44). Araştırmada kullanılan deney deseninin şeması Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo-1. Araştırmada Kullanılan Deney Deseni

Gruplar	Ön Test	Deneysel İşlem	Son Test
G1	T1	Dokümanla Öğretim	T2
G2	T1	-	T2

Desendeki G1; deney grubunu, G2 ise kontrol grubunu göstermektedir. Her iki gruba deneysel işlem öncesi bir, deneysel işlem sonrası bir ölçme aracı uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, Adana İli Merkez Seyhan İlçesi'ndeki Çağrı Bey Lisesinin 11. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemini; 2004–2005 eğitim ve öğretim yılının 2. döneminde Adana İli Merkez Seyhan İlçesi Çağrı Bey Lisesinde 11 Mat A ve 11 Mat D sınıfında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Grupların oluşturulması

Örneklem, deney ve kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bunlardan 11 Mat D sınıfı, Deney Grubunu (doküman kullanılarak ders işlenen sınıf). 11 Mat A sınıfı ise Kontrol Grubunu (anlatım yöntemiyle ders işlenen sınıf) oluşturmaktadır. Bu belirleme eş olasılıklı atama yoluyla yapılmıştır. Deney grubunda 37 kız, 8 erkek olmak üzere toplam 45 öğrenci; kontrol grubunda ise 24 erkek, 21 kız olmak üzere toplam 45 öğrenci bulunmaktadır. Grupların cinsiyete göre dağılım oranları Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir. Araştırma için seçilen her iki sınıfında Osmanlı Tarihi Derslerini aynı öğretmenin vermesi sebebiyle, öğretmen değişkeni bir ölçüde kontrol altına alınabilmiştir.

Tablo-2. Cinsiyete göre Deney Grubu Dağılımları

	n	%
Kız	37	82.2
Erkek	8	17.8
Toplam	45	100.0

Tablo 3. Cinsiyete göre Kontrol Grubu Dağılımları

	n	%
Kız	21	46.7
Erkek	24	53.3
Toplam	45	100.0

Araştırmada kontrol ve deney grupları oluşturulurken sırasıyla aşağıdaki işlemler yapılmıştır:

1- Araştırmanın yürütüldüğü okulda yer alan tüm 11. sınıfların Osmanlı Tarihi dersine ait başarı ortalamaları alınmış, bu sınıflar arasında başarı ortalaması en yakın olan iki sınıf araştırma grubu olarak belirlenmiştir. Grupların ders ortalamalarına ilişkin bilgiler Tablo 4'de verilmiştir.

2- Bu iki sınıf eş olasılıklı atama yoluyla deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır.

3- Buna göre 11 Mat D Şubesi deney grubu, 11 Mat A şubesi de kontrol grubunu oluşturmuştur.

Tablo 4: Sınıfların Yıl İçi Başarı Oranları

Gruplar	Başarı Oranları
11 MAT A	% 94
11 MAT D	% 96

Verilerin Toplanması

Araştırmacılar, öncelikle deney grubunda konunun işlenmesinde kullanılabilecek dokümanların seçimini yapmıştır. Vella'nın (2005) da vurguladığı gibi, söz konusu öğrenciler olunca bu kaynaklar belli bir miktar "iyileştirmeyle" kullanılmıştır. Örneğin bu kaynaklar, günümüz diline çevrilmiş ve daktilo edilmiştir. Tanzimat Fermanı'nın Osmanlıca metni, transkripsiyonu ve günümüz Türkçesine çevrilmiş hali kullanılmıştır. Kontrol grubunda ise doküman kullanılmadan anlatım yöntemiyle ders işlenmiştir. Araştırmacılar tarafından ön test ve son test olarak kullanılmak üzere 44 soruluk bir test hazırlanmıştır. Bu testteki soruların çoğunluğu olayın arkaplan tarih bilgisi ile ilgili olup, sadece 10 soru dokümanın içeriği ile ilgilidir. Deneysel işlem öncesi deney ve kontrol gruplarının başarı düzeylerini belirlemek amacıyla ön test uygulanmıştır. Deneysel işlem sonucunda bu test, son test olarak öğrencilere uygulanmıştır. Ön test ve son testin her ikisi de başarı testi olup, beş seçenekli çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Ön test ve son testteki her bir sorunun, yalnızca bir doğru cevabı vardır. Öğretimi yapılan konuyu kapsayan ön test ve son test ölçme araçları, Osmanlı Tarihi dersi öğretim programının içeriği, amaçları, hedefleri ve uzman görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan çoktan seçmeli ön test ve son test, tarih eğitimcileri tarafından incelenerek, araştırmanın amacına uygun olduğuna ve kapsam geçerliliği olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca testin güvenilirlik göstergesi olarak Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

Tablo-5 Deney ve Kontrol Grupları Ön Test Sonuçları (Bağımsız Gruplar t Testi)

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p
Deney	45	22.78	5.67	3.852	88	.000
Kontrol	45	18.51	4.80			

Deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(88)}$ =3.852, p<.05]. Deney grubunun ön test puan ortalaması 22.78 iken, kontrol grubunun aynı testten aldığı puan ortalaması 18.51'dir. Bu nedenle deney ve kontrol gruplarının son test kovaryans sonuçlarına bakılacaktır.

İşlem

Bu araştırma da yer alan deneysel işlem aşağıdaki gibidir.

1-Araştırmada, grupların ikisine de araştırmanın başında ön test uygulanmıştır. Uygulanan bu test hem grupların denkliğini belirlemek için hem de uygulamanın etkisini belirlemek için kullanılmıştır.

2-Araştırmacılar, 2004–2005 Bahar Döneminde 11. Sınıf Osmanlı Tarihi Dersinde "Tanzimat Fermanı" konusu için her iki grupta aynı ders programı uygulanırken, bir grupta (deney grubu) doküman kullanmış, diğer grupta(kontrol grubu) ise anlatım yöntemiyle ders işlemiştir. Deney grubunda öğrenciler beşer kişilik gruplara ayrılarak, doküman üzerinde düşünce ve olguları ayırt etme, dış kritik ve iç kritik tekniklerini kullanma ve içerik analizi gibi etkinlikler yapmışlardır.

3-Uygulama sonunda her iki gruba da son test uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi SPSS 11.5 İstatistik Paket Programı kullanılarak yapılmıştır. Testlerin puanlamasında her doğru yanıta 1, yanlış yanıta 0 puan verilmiştir. Sonuçların yorumlanmasında, değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemede 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın başlangıcında, grupların birbirine göre öğrenme ve başarı düzeylerini

belirlemek amacıyla uygulanan ön test sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde istatiksel yöntemlerden t- testi kullanılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ön testleri arasında anlamlı bir fark bulunması üzerine (p≤0.05). Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test başarı aritmetik ortalamaları alınmış; Deney ve kontrol grubunun başarı testleri sonuçlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçlarına bakılmış, ön testler kontrol edildiğinde son testler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Fark deney grubu lehinedir (p=.000≤0.05).

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde alt problemlere ilişkin bulgular sunulmuş, her bir alt problemle ilgili elde edilen bulgulara dayanılarak yorum yapılmıştır. Alt Problemlere ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi şöyle ifade edilmiştir: "Anlatım yöntemiyle ders işleyen kontrol grubunun son test başarı düzeyi nedir?" Anlatım yöntemiyle ders işleyen kontrol grubunun son test başarı düzeyi ile ilgili değerler Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo-6. Kontrol Grubunun Tanzimat Fermanı Konusu ile ilgili Ön Test- Son Test Puan Ortalamaları

	Ön Test		Son Test		Düzeltilmiş Aritmetik Ortalama
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	
Kontrol Grubu	18.51	4.80	19.31	4.74	19.01

Tablo 6 incelendiğinde Kontrol grubunun Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi öncesinde yapılan ön test sonucunda aritmetik ortalaması 18.51 iken, Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi sonucunda aritmetik ortalaması 19.31 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş aritmetik ortalama ise 19.01 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre kontrol grubunun Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi sonucunda başarı düzeyindeki artış çok düşüktür.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi şöyle ifade edilmiştir: Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan deney grubunun son test başarı düzeyi nedir? Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan deney grubunun son test başarı düzeyi ile ilgili değerler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo-7. Deney Grubunun Tanzimat Fermanı konusu ile ilgili Ön Test- Son Test Puan ortalamaları

	Ön Test		Son Test		Düzeltilmiş Aritmetik Ortalama
	$\overline{X}$	S	$\overline{X}$	S	
Deney Grubu	22.78	5.67	33.67	6.76	33.96

Tablo 7 incelendiğinde deney grubunun Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi öncesinde yapılan ön test sonucunda aritmetik ortalaması 22.78 iken, Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi sonucunda aritmetik ortalaması 33.67 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş aritmetik ortalama ise 33.96 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre deney grubunun Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi sonucunda başarı düzeyindeki artış kontrol grubuna göre daha yüksektir. Öğrencilerin dokümanla çalışırken sorduğu aşağıdaki sorular, dokümanı üst düzeyde sorgulamaya başladıklarının göstergesidir. Deney grubu ile çalışırken bir öğrenci, "Bu fermanda tüm halkın can, mal, namus v.b. gibi konularda güvenliği devletin güvencesi altına alınmaktadır. Daha önce devlet halkın can, mal, namus, mülkiyet güvenliğini sağlamıyor muydu?" diye sordu. Bir başka öğrenci, "Fermanda bu kanunların devleti, dini, mülkü, milleti kalkındırmak için konulacağından bahsetmiş ama daha sonra 'dost devletlerin bu usulün sonsuza kadar sürmesine şahit olmak üzere...' şeklinde ifade yer almaktadır. Bu ferman halk için mi yazılmıştır, yoksa dost devletlerin isteklerine göre mi hazırlanmıştır?" diye sordu. Bu öğrenci de Avrupa devletlerinin fermanın ilânı konusundaki etkisini fark etti. Deney grubundaki öğrenciler dokümanın içerik analizini yaparak, bu ferman ile "padişahın kendi gücünün üzerinde bir kanun gücünün olduğunu kabul ettiğini" keşfettiler. Bunun yanı sıra deney grubunun dokümanın içeriği ile ilgili yaptığı etkinlikler ön ve son testte

Tanzimat Fermanı'nın içeriği ile ilgili soruları kolaylıkla ve anlayarak yapmasını da sağlamıştır.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma'nın üçüncü alt problemi şöyle ifade edilmiştir: "Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan deney grubu ile anlatım yöntemiyle ders işleyen kontrol grubunun son test başarı puan ortalaması arasında anlamlı bir fark var mıdır?" Tarihî dokümanla tarih öğretimi yapılan deney grubu ile anlatım yöntemiyle ders işleyen kontrol grubunun son test başarı puan ortalaması değerleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo-8. Deney ve Kontrol Gruplarına ilişkin Betimsel Sonuçlar

	Ön Test		Son Test		Düzeltilmiş Aritmetik Ortalama
	N	$\overline{X}$	S	$\overline{X}$	S	
DENEY	45	22.78	5.67	33.67	6.76	33.96
KONTROL	45	18.51	4.80	19.31	4.74	19.01

Tablo 8'e göre deney ve kontrol grubunun ön test ve son test puanları birlikte incelendiğinde, kontrol grubunun ön test sonucunda aritmetik ortalaması 18.51 iken Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi sonucunda aritmetik ortalaması 19.31 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş aritmetik ortalama ise 19.01 olarak bulunmuştur. Deney grubunun ön test ortalaması 22.78 iken, son test ortalaması 33.67, düzeltilmiş aritmetik ortalaması ise 33.96 olarak bulunmuştur.

Bu bulgulara göre deney grubunda başarı testi sonuçlarında büyük bir artış görülürken, kontrol grubunda ise bu artış çok düşüktür. Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesi sonucunda deney grubu ile kontrol grubu arasındaki bu farklılığın anlamlı olup olmadığını anlamak için deney ve kontrol grubunun başarı testleri sonuçlarına göre kovaryans analizi yapılmıştır. Deney ve kontrol grubunun başarı testleri sonuçlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçları Tablo 9'de verilmiştir.

Tablo-9. Deney ve Kontrol Grubunun Başarı Testleri Sonuçlarına İlişkin Kovaryans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Kontrol Değişkeni(Ön Test Toplam)	46.891	1	46.891	1.383	.243
Grup(Deney-Kontrol)	4302.233	1	4302.233	126.933	.000
Hata	2948.754	87	33.894		
Toplam	7632.489	89			

Tablo 9'a göre deney ve kontrol grubunun başarı testleri sonuçlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçlarına göre ön testler kontrol edildiğinde, son testler arasında [p= .000 ($p \leq 0.05$)] anlamlı bir fark vardır. Fark deney grubu lehinedir. Bu bulgular değerlendirildiğinde Lise 3 Seçmeli Osmanlı Tarihi Dersinde doküman kullanılmasının deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışma, tarih derslerinde geleneksel öğretim yöntemleri dışında (anlatım ve soru-cevap), değişik yöntemlerin (sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları, müze gezileri, drama, işbirlikli öğrenme v.b.) kullanılmasının öğrencilere tarih derslerine yönelik olumlu tutum kazandırdığını ve akademik başarısını etkilediğini gösteren çalışmaları destekler niteliktedir. Örneğin, Akbaba (2005) da tarih derslerinde görsel materyal kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Elbette öğretmenin konuya ve sınıf mevcuduna göre kullanacağı öğretim yöntemlerini zenginleştirmesinde yarar vardır. Fakat dokümanla öğretim yapabilmeyi sadece bir öğretim yöntemi meselesine indirgemek doğru değildir. Tarih derslerini dokümanla işleme, tarih öğretmeninin tarih ve tarihçilik anlayışı ile doğrudan ilgili bir ontolojik mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında dokümanla tarih öğretimi, tarih eğitiminde adeta paradigmatik bir değişikliği gerektirmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Tarihî dokümanla tarih öğretiminin öğrenci başarısına etkisini araştırmak amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda; Lise 3 Seçmeli Osmanlı Tarihi dersinde Tanzimat Fermanı konusunda deney grubu (doküman kullanan grup) öğrencileri ile kontrol grubu

(anlatım yapılan grup) öğrencilerinin başarı düzeyleri arasında doküman kullanan deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Okullarımızda okutulan tarih ders kitaplarında (Tarih 2), Tanzimat Dönemi (1839-1876) bir bütün olarak işlenmeyip, siyasi gelişmeler bir ünitede, devlet yönetimi, toplum yapısı, ekonomi ve kültür sanat, eğitim ve öğretim başlıkları altında sosyolojik ve de tema merkezli analitik bir bakış açısıyla parçalanarak işlenmektedir. Bu anlatım tarzı da kronolojiyi oldukça zedelemektedir. Bu yaklaşımı genelde Osmanlı Tarihi ders kitabı da benimsemiştir. Aslında bu bir ders kitabı sorunu olmayıp, siyasi ve kültürel konuları kesin olarak ayıran ve tema merkezli tarih öğretim programının yapısından kaynaklanmaktadır. Tanzimat Fermanı ile ilgili konu Tarih 2'de "Osmanlı Devleti'nin Avrupa Politikası" ve Osmanlı Tarihi ders kitabında "XIX. Yüzyıl Islahatlarının Amacı ve Özellikleri" üst başlığı altında verilmektedir. Bu metinlerde fermanın önemi belirtilmekte ve getirdiği yenilikler özetlenmektedir. Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programına göre yazılmış ders kitapları incelendiğinde, konuların bol miktarda birincil ve ikincil kaynaklarla işlenmeye çalışıldığı dikkati çekmektedir (Bu konuda bir araştırma için bkz. Doğan, 2006:482-484). Bu kaynaklara bağlı olarak da beceri gelişiminin önemsendiği dikkati çekmektedir. Bu yaklaşımın ortaöğretimde tarih derslerinde de devam ettirilmesi gerekir. Yaptığımız çalışmada ise öğrenciler birincil kaynak olarak fermanı kendileri okuyarak, içeriğini yorumlamışlar, kendi görüşlerini oluşturmuşlardır. Bu etkinlikler onların dersin konusuyla ilgili akademik başarısını da yükseltmiştir.

Öncelikle tarih öğretmen adayları hizmetöncesi eğitim sırasında dokümanla ders konusunda eğitilmelidir. Kıdemli tarih öğretmenlerine de bu konuda hizmetiçi eğitim semineri verilmelidir. Benzer araştırmalar değişik sınıf düzeyleri (örn. 7. sınıf sosyal bilgiler için) ve değişik tarih konuları için de yapılabilir. Bunlara ek olarak dokümanla çalışmanın öğrencilerin tarihsel düşünme yeteneklerinin ve eleştirel okuma becerilerinin gelişimine etkisi incelenmelidir. Tarih derslerinde birden fazla, farklı ve karşıt görüş açılarını yansıtan çoklu doküman kullanımının öğrencilerin akıl yürütmelerine etkisi de bir başka çalışmanın konusu olabilir.

Kaynaklar

Akbaba, B. (2005). İnkılâp Tarihi Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1), 65-78.

Ata, B. (2002). Tarih Derslerinde "Dokümanla Öğretim" Yaklaşımı. *Türk Yurdu.* 22(175), 80–86.

Barton, K.C. (2005). Primary Sources in History: Breaking Through the Myths, *Phi Delta Kappan*, 86(10), 745-756.

Coltham, J. B. & Fines, J. (1993). "Tarih Öğretiminin Eğitimsel Hedefleri" (Çev. Mustafa SAFRAN), *Belleten,* 57(220), 827-842.

Çaydaş, E. (2003) *Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Dersinde Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Etkinliklerin Değerlendirilmesi: Adana İli'nde Bir Örnek Olay Çalışması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar.* Ankara: Anı Yay.

Dewey, J. (1996) *Demokrasi ve Eğitim* (Çev. M. Salih OTARAN), İstanbul: Başarı Yayımcılık.

Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Doğan, Y. (2006, Nisan). *Yapısalcı Öğrenme Modeli ile Tarihsel Birincil Kaynakların İlişkisi ve Bu İlişkinin İlköğretim 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kullanım Düzeyi.* Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Erden, M. (1993). *Eğitimde Program Değerlendirme.* Ankara: Pegem Yayınları.

Köstüklü, N. (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi.*3. Baskı. Konya.

Lintvedt, A. (2004) Teaching Students to Interpret Documents, *Perspectives,* 42(9), 23-25.

Nichol, J. (1996). *Tarih Öğretimi.* (Yay. Haz. Mustafa Safran).

Otton, E. H.(1998). "Using Primary Sources in The Primary Grades". *ERIC Clearinghouse For Social Studies.*

Safran, M. ve Köksal, H. (2000). *Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması. Makaleler.* Ankara.

Stradling, R. (2003). *20. yy. Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli.* İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Vella, Y. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencileriyle Tarihsel Kaynakları Kullanma.* (çev. Bahri ATA) *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi.* Ağustos-Eylül.

Değerler Eğitiminde Kahramanların Kullanımına Bir Örnek: Mustafa Kemal Atatürk

An Example of Using of Heros in Values Education: Mustafa Kemal Atatürk

Cengiz DÖNMEZ
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara-TÜRKİYE

ÖZET

Değerler; kısaca birey, grup ve toplum olarak tercihlerimize yön veren yargılarımız olarak ifade edilebilirler. Bu sebeple, bir toplumun geleceğinin şekillenmesinde oldukça önemli bir yere sahiptirler. Dolayısıyla değerler eğitimi denilen, yani değerlerin gelecek kuşaklara öğretilmesi ve aktarılmasını öngören eğitim faaliyetinin, istenilen niteliklerde bireyler yetiştirilmesini sağladığı için, bir devlet ve milletin bekası söz konusu olunca, oldukça bilinçli, planlı ve programlı bir şekilde yapılması icap eder. Bilinçli bir şekilde ve planlı olarak gerçekleştirilmesi gereken bu eğitim çalışması sırasında birçok eğitimsel araç, gereç ve kaynağın kullanılması işin önemi gereğidir. Bu kapsamda, faydalanılabilecek unsurlardan birisi de topluma önder olmuş kişilerdir ki; Mustafa Kemal Atatürk, Türk milleti için, hem kişisel özellikleri hem de ilkeleriyle değerler eğitimi konusunda, kullanılabilecek en önemli kaynak durumundadır. Bu çalışmada, değerler eğitimi konusunda, Atatürk'ün bizzat kendisi ve kişisel özelliklerinden bazıları ile ilkelerinden nasıl faydalanılabileceğine dair görüşler ortaya konulmuş ve eğitim esnasında, konuların pekiştirilmesi için hangi sözlerinin kullanılabileceğine ilişkin örnekler verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Değerler eğitimi, Kahraman, Atatürk.

ABSTRACT

Values can briefly be described as the judgements that direct our decisions as an individual proup or society. For this reason, they have a critical role a shaping a society's future. That is, called as values education or the process requiring coding and transforming values to the posterity which gives opportunity to grow up individual with the expected features, when a staties or nation's future is in questions, it is essential for this process to go on in a very conscious, planned and programmed way. During this educational study which should be carried out in a conscious and planned way, it is because of the importance of the process to use plently of educational material